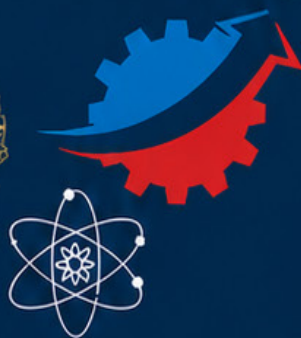

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUL/7-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyul.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

OILAVIY KORXONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY MEXANIZMINI TIZIMLI TAHLILI	10
Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o'g'li	
NEW ZEALAND'S EXPERIENCE IN TRANSITIONING TO INFLATION TARGETING	21
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
ВЛИЯНИЕ ПАРАМЕТРОВ ПРОЦЕССА ТЕКУЧЕСТИ НА СВОЙСТВА ГРАНУЛИРОВАННЫХ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ УГОЛЬНЫХ ОТХОДОВ В РАМКАХ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ	28
Абдуганиев Азизбек, Кулдашева Азиза	
BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA TO'LOVLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK BAHOLASH VA PROGNOZLASH	33
Fayzullayev Farrux Sharofovich	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA MOLYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA (MHXS) O'TISHDA UCHRAYDIGAN ASOSIY MUAMMOLAR: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	41
Safarova Gulbahor Nusratovna	
ТЕМИР YO'L TRANSPORTI INNOVATSION EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH MODELI	45
Muradov Bahrom, Masharipov Ma'sud	
TIJORAT BANKLARIDA QARZ OLUVCHILARNING TO'LOVGA LAYOQATLILIGINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	49
Soibov Jamshid Raxmatqulovovich	
O'ZBEKISTONDA CHEGARALARARO TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA BOJXONA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	56
Ergashev Qobiljon Ernazarovich	
TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDITNING IQTISODIY MOHIYATI VA FUNKSIONAL EVOLYUTSIYASI: XALQARO STANDARTLARNING YANGI AVLADI ASOSIDAGI YONDASHUV	62
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
MOLYAVIY INVESTITSİYALAR AUDITINI O'TKAZISH METODIKASINI VA AUDIT RISKLARINI BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	69
Jumamurodov To'libay Yeldashbayevich	
MOLYAVIY HISOBOT IZOHLARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR QADRSIZLANISHI YUZASIDAN OCHIB BERILADIGAN AXBOROTLAR TARKIBINI KENGAYTIRISH ORQALI HISOBOT SHAFFOFLIGINI OSHIRISH.	75
Fayzullayev Begzod Baxtiyor o'g'li	
XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASINI O'ZBEKISTON DAVLAT SEKTORI ICHKI AUDITIGA MOSLASHTIRISHNING KONSEPTUAL MODEL VA MUHIMLIK DARAJALARINI ME'YORIY-HUQUQIY BAZAGA JORIY ETISH	82
Ismatillayev Baypo'lat Xushvaqtovich	
O'ZBEKISTONDA TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI ISHTIROKCHILARI FAOLIYATI VA BOJXONA NAZORATI TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI TAHLILI	90
Ergashev Qobiljon, Kilichov Nazar	
DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA ICHKI AUDITNING XATARGA YO'NALTIRILGAN METODOLOGIYASI	96
Rajabov Shuxrat Ismayilovich	
TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDIT XIZMATI TUSHUNCHASINING IQTISODIY MAZMUNI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	101
Ismailov Azizbek Madaminovich	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA XATARGA YO'NALTIRILGAN ICHKI AUDIT METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	109
Tojiyeva Shahlo Mahmatmurodovna	

IQTISODIY O'SISH OMILLARINI RIVOJLANISHIDA MOLIVAVIY XAVFLARNING TA'SIRI VA ULARNI KAMAYTIRISH IMKONIYATLARI	115
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA YALPI HUDUDII MAHSULOT VA BANDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI KORRELYATSION BOG'LIQLIK.....	118
Karimov Olimjon Akramovich	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЖИЛИЩНЫМ СТРОИТЕЛЬСТВОМ В Г. ТЕРМЕЗЕ В УСЛОВИЯХ РОСТА ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ	124
Токсонов Хуршид Эгамбердиевич	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	129
Botirov Lazizbek Botirovich	
MEHNATGA HAQ TO'LASHNING IQTISODIY MAZMUNI, TASNIFI VA HISOB OBYEKT LARI SIFATIDAGI XUSUSIYATLARI	134
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR JARAYONIDA TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASI SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI	139
Marpatov Shavkat Mavlonxonovich	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALAR UCHUN MOLIVALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSİYALASHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	145
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ.....	150
Ташмухамедова Карима Саматовна	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ.....	156
Sultonmurod Qurbonov, Ahmadjon Ibadullaev, Elmira Teshabayeva, Umar Chorshanbiev	
ECONOMIC STRUCTURE AND DEVELOPMENT PRIORITIES FOR STRENGTHENING INTERREGIONAL ECONOMIC COOPERATION: EVIDENCE FROM NAMANGAN REGION	161
Sattarov R. A.	
MATERIALLARNING TARKIBI VA TUZILISHINING ULARNING XOSSALARIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH... ..	167
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o'g'li	
REMOTE WORK AND EMPLOYEE ENGAGEMENT: INSIGHTS FROM TASHKENT IT FIRMS.....	171
Narmurodova Sitara Aktamovna	
OPTIMIZING CONVERGENT-DIVERGENT ROCKET NOZZLE GEOMETRY (30°/10°) TO ENHANCE THE ALTITUDE PERFORMANCE OF MODEL ROCKETS USING SOLID SUGAR PROPELLANTS.....	176
Berdiyev Usmon Tolib o'g'li	
TIRBAND HUDUDLARDA SODIR BO'LAYOTGAN YO'L-TRANSPORT HODISALARINING TAHLILI.....	181
Xolmatov Umid Sadirdinovich	
TRANSPORT TIZIMIDA HARAKAT XAVFSIZLIGIGA KOMPLEKS TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI GIS-TSI ASOSIDA BAHOLASH VA KAMAYTIRISH (JIZZAX SHAHRI MISOLIDA)	186
Kamolov Otabek Quدراتovich	
DEVELOPMENT OF ELASTOMER COMPOSITIONS BASED ON LOCAL RAW MATERIALS FOR RAILWAY RAIL PADS AND EVALUATION OF THEIR DYNAMIC PROPERTIES.....	192
Ibadullaev Akhmadjan, Lesov Kuvandik, Samandarov Xushnodbek, Chorshanbiev Umar	
SHUDGORLANGAN YERLARNI EKISHGA TAYYORLASHDA QO'LLANILADIGAN MASHINA PLANKALI G'ALTAKMOLASINING PARAMETRLARINI ASOSLASH	198
Muqimova Davlatxon, Giyasidinov Abdumannob, Haydarov Murodjon	
HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT AND ITS IMPACT ON THE BUSINESS ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN: A LITERATURE REVIEW	203
Dilafroz Kuchkorova	

KLASTERLARDA ASOSIY FAOLIYAT DAROMADLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	209
Shirov Javlonbek Akbarovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ	
ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ НА ОСНОВЕ КРИТЕРИЕВ ESG..	215
Айтмуратова Улбике Жалгасовна	
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI HAYOTIY AYLANISH BOSQICHLARINI ANIQLASH USULLARINI	
AUDITGA TASIRI: YOSHGA OID USUL	222
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
HUDUDNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI...	
.....	229
Raximov Jo'rabek Raximovich	
XALQARO MARKETING STRATEGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI VA EKSPORT FAOLIYATIDAGI ROLI	
.....	236
Shoxida Ibadullayeva	
EKSPORT SAMARADORLIGINI OSHIRISH ORQALI MINTAQ RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	
YO'LLARI.....	240
Matyoqubov Arslonbek G'ayrat o'g'li	
CHORRAHA SVETOFORLARINING AQLLI AVTOMATLASHTIRILGAN BOSHQARUV PARAMETRLARINI	
SUMO MODELI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	244
Bayozov Ravshan Rajabovich	
M-39 YO'LINING 989-1013 KMLARIDAGI TOG'LI HUDUDLARDA SODIR ETILGAN YTHLARNING	
TAHLILI ASOSIDA CHORA-TADBIRLAR ISHLAB CHIQISH SAMARADORLIGI.....	251
Shokirov Ozod G'aybullay o'g'li	
SHAHAR MAGISTRAL YO'LLARINING TUZILISHI VA TRANSPORT OQIMI	258
Xayrullo Raximovich Baynazarov	
ELEKTROMOBILLAR BATAREYALARINI TURLI IQLIM SHAROITLARIDA QIZDIRISH UCHUN	
SARFLANADIGAN ENERGIYA VA VAQT KO'RSATKICHLARINI OPTIMALLASHTIRISH	266
Qosimov Baxtiyor Axmatjonovich	
ELEKTROMOBILLARGA TEXNIK XIZMAT KO'RSATISH STANSIYALARI FAOLIYATINING BOSHQARUV	
MODEL.....	272
Xasanov Bunyodjon Ibragim o'g'li	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSION SALOHIYATINI BAHOLASHNING HUDUDIY	
XUSUSIYATLARI.....	279
Vaisov Dilshod, Madraximov Qahramon	
EKSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJ DAVLATLARI	
TARJIBASI	285
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
TA'LIM JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV BAHOLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	
VA UNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	291
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
FERMENTLANGAN NO'XAT UNI VA BUG'DOY UNI ARALASHMASIDAN TAYYORLANGAN NONNING	
SIFATI VA OZIQAVIY QIYMATINI ASOSLASH.....	295
Kamolova Muxlisa, Barakayev Nusratilla	
QURILISH KORXONALARI UCHUN YASHIL STRATEGIK BOSHQARUV MODEL.....	302
G'ulomova Shaxlo Baxtiyor qizi	
ИССЛЕДОВАНИЕ ГИДРОГЕОЛОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ СОЛЕВОГО ПЛАСТА И КАРСТА	
ТЮБЕГАТАНСКОГО МЕСТОРОЖДЕНИЯ	310
Холбаев Бахром, Курбанов Диярбек	
VALIKLI JINNING IKKI PICHQOLI TIZIMIDA TOLA AJRATISH JARAYONINING NAZARIY TAHLILI.....	314
Abdugapparova Sh.N., Yuldashev A.X.	

YO'L-TRANSPORT HODISALARI SODIR BO'LISHIDA HAYDOVCHINING PSIXOFIZIOLOGIK HOLATINING TA'SIRI.....	319
Ulkanov Sardorjon Sodiqjon o'g'li	
QISHLOQ MAHALLALARIDA MARKAZIY ISSIQLIK TIZIMLARINI VODOROD ENERGIYA GENERATORLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING TEXNOLOGIK VA IQTISODIY ASOSLARI	323
Askarov Xasanjon, Jumaqulova Zulayho	
MUHIM AXBOROT INFRATUZILMASI OBYEKTLARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA KIBERXAVFSIZLIK BO'YICHA MUTAXASSISLARNI AMALIYOTGA YO'NALTIRILGAN TAYYORLASH	329
G'ulomov Sherzod Rajaboyevich	
BARBOTAJLI ABSORBER QURILMASINING GIDRAVLIK QARSHILIGINI TADQIQ ETISH	338
Xalilov Ismoiljon, Askarov Xasanjon	
MAXSUS IQTISODIY VA SANOAT ZONALARIDA KO'P TARMOQLI KORXONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILIY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI	345
Xusanova Malohat Mingnorovna	
AGROTADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI IQTISODIY ZONALAR BO'YICHA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	349
A. B. Qurbonov	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH HAJMINI CHEKLAYOTGAN MUAMMOLAR.....	357
Toshpulatov Asronbek Mutalibovich	
РЕАЛИЗАЦИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭНЕРГЕТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	364
Матчанов Умирзак Сейтжанович	
MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASINING ZAMONAVIY SHAKLLARI: NAZARIY ASOSLAR VA GENDER JIHATLARI TAHLILI.....	371
Xasanova Shaxzoda Sarvar qizi	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA YANGI O'ZBEKISTONDA IQTISODIY TA'LIM RIVOJLANISHINING TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI	375
Masharipova Maksuda Beknazarovna	
MEHNAT MUHOFAZASIDA INSON OMILINING O'RNI VA AHAMIYATI	380
Ashirqulova Qurbonoy, Nurbek Mamatov	
BILIMGA ASOSLANGAN AVTONOM AGENTLAR VA RAG TEXNOLOGIYALARI.....	387
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich	
EKSPORT SALOHIYATINI BAHOLASHDA QIYOSIY USTUNLIK (BALASSA) INDEKSIDAN FOYDALANISH.....	395
Olchinboyev Otabek Abdusamad o'g'li	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KORPORATIV MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	399
Abduraxmonov Farrux Talipjanovich	
HUJUMLARNI ANIQLASH TIZIMLARIDA TAHDID MODELINI ISHLAB CHIQRISH	404
Barotova Zahro Akmaljon qizi	
G'ISHTNI QURITISH VA PISHIRISH JARAYONLARI.....	413
Askarov Xasanjon	
BUG' TURBINALI GENERATORLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TEXNIK YECHIMLARI	417
Xudoyqulov Zoki, Eshbekov Muxriddin	
EFFECTIVE WAYS TO USE DEVICES OPERATING IN A MECHATRONICS SYSTEM	421
Makhammaillo Aliboyev	
KREATIV IQTISODIYOT VA GENDER INKLYUZIV RIVOJLANISH O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK: XALQARO TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	427
Sharipova Aziza Faxriddin qizi	

DAVLAT TASHKIOTLARIDA MENTORLIK TIZIMINI JORIY ETISH HOLATI VA INNOVATSION MODELAR TAHLILI	431
Xurshida Maxmadaminova	
O'ZBEKISTONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	440
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
RAQAMLI IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSION MODEL OMILLARI VA DRAYVERLARI.....	446
Abruyeva Xilola Sherbekovna	
УПРОЩЕННЫЙ СПОСОБ ВЫЧЕРЧИВАНИЯ ПРОФИЛЯ ЗУБЧАТОГО КОЛЕСА ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ КУРСОВЫХ РАБОТ ПО «ТЕОРИИ МЕХАНИЗМОВ И МАШИН».....	455
Файзуллаев Асамитдин, Файзуллаев Салохитдин	
МОДЕЛИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	459
Джидибаева Гульзат, Абдуллаев Ильгор, Далиев Ахтам	
MAXSUS KIYIMBOR TO'QIMALAR UCHUN BAZALT XOMASHYOSINI TAYYORLASH TEXNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	467
Mustanova Zilola Abdusamat qizi	
РАЗРАБОТКА МЕТОДОВ И АЛГОРИТМОВ ПАРАМЕТРИЧЕСКОГО 3D-МОДЕЛИРОВАНИЯ ОДЕЖДЫ С УЧЁТОМ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИХ ХАРАКТЕРИСТИК ФИГУРЫ ЧЕЛОВЕКА	473
Каримбердиева Мохинур Шерзод кизи	
O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA FISKAL SIYOSATDAN FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	481
Azamatov Po'lat To'liqunovich	
CHIZMA GEOMETRIYA FANINI O'QITISHDA VIRTUAL MUHIT TUSHUNCHASI VA UNING FAZOVIY TASAVVURNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI	487
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
ANDIJON SHAHRI BOBURSHOH KO'CHASIDA TRANSPORT VOSITALARINING XAVFSIZ HARAKATINI TASHKIL ETISH.....	495
Meliqo'ziyev Abdulaziz Rasuljon o'g'li	
CHAQIQ TOSH ISHLAB CHIQARISH TANNARXINING ASOSIY KO'RSATKICHLARI	501
Qosimov Karimjon, Zuhritdinov Alisher, Kosimova Maloxatxon, Zo'xriddinov Dilmurod, Mahammadjonov Nurmahamad	
COMPOSITION ANALYSIS OF DEMERCAPTANIZED RESIDUAL STREAMS AND GAS CONDENSATES AS RAW MATERIALS FOR THE SYNTHESIS OF MERCAPTAN-CONTAINED ODORANTS	508
Tilloeva Shakhnoza Fakhritdinovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUVNI TASHKIL ETISH NATIJADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI.....	514
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o'g'li	
KREDIT PORTFELINI BOSHQARISHNING TAMOYILLARI, USULLARI VA BAHOLASH MEZONLARI.....	520
Farxod G'afforovich	
TIJORAT BANKLARI KREDITLARINING MAHALLA TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI.....	526
Yodgorov Farrux G'afforovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTIDA TASHILADIGAN TOVARLAR USTIDAN BOJXONA NAZORATINING TASHKILY-BOSHQARUV MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	533
Berdiyev Abbas, Ergashev Qobiljon	
TRANSPORT SOHASIDA MOLIYAVIY FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (TOSHKENT METROPOLITENI MISOLIDA).....	540
Xamrayev Jamshid Panjiyevich	

TRANSPORT SOHASIDA MOLIYAVIY FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (TOSHKENT METROPOLITENI MISOLIDA)

Xamrayev Jamshid Panjiyevich

Toshkent kimyo-texnologiya instituti mustaqil tadqiqotchisi,

“Toshkent metropoliteni” AJ **Iqtisod, moliya va mehnatni tashkil etish xizmati** boshlig'i o'rinbosari

E-mail: nft@tashmetro.uz

Annotatsiya. Transport sohasida moliyaviy faoliyatning iqtisodiy mazmuni, o'ziga xos xususiyatlari hamda uning samaradorligini oshirish yo'llari Toshkent metropoliteni misolida tadqiq etilgan. Transport korxonalari moliyasining boshqa tarmoqlar moliyasidan farqlanuvchi jihatlari, shahar jamoat transporti moliyaviy resurslarining shakllanish manbalari hamda metropoliten moliyaviy faoliyatining asosiy xususiyatlari, jumladan, yuqori kapital sig'imi, ekspluatatsiya xarajatlarning yuqoriligi, tarif daromadlarining cheklanganligi, notarif daromadlar ahamiyatining ortib borishi, davlat ishtirokining yuqori darajasi va raqamli moliyaviy boshqaruv tizimlarining rivojlanishi tizimli tahlil qilingan. Xorijiy, MDH va O'zbekiston iqtisodchi olimlarining nazariy qarashlari qiyosiy tahlil qilinib, metropoliten moliyaviy faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan mualliflik yondashuvlari hamda amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: transport moliyasi, moliyaviy samaradorlik, metropoliten, tarif siyosati, subsidiya, notarif daromadlar, davlat-xususiy sheriklik, investitsiyalar, raqamli to'lov tizimlari, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. The economic essence, distinctive characteristics, and approaches to improving the efficiency of financial activities in the transport sector are examined using the Tashkent Metro as a case study. The study analyzes the specific features that distinguish the financial management of transport enterprises from other sectors, identifies the main sources of financial resources in urban public transport, and systematically evaluates the key characteristics of metro financial operations, including high capital intensity, substantial operating costs, limited tariff revenues, the growing importance of non-fare revenues, a high degree of state participation, and the development of digital financial management systems. Based on a comparative analysis of the theoretical approaches proposed by foreign, CIS, and Uzbek economists, the study presents the author's conceptual approaches and practical recommendations for improving the efficiency of financial activities in metro systems.

Keywords: transport finance, financial efficiency, metro system, tariff policy, subsidy, non-fare revenues, public-private partnership, investment, digital payment systems, financial sustainability.

Аннотация. Исследованы экономическая сущность, специфические особенности и направления повышения эффективности финансовой деятельности в транспортной сфере на примере Ташкентского метрополитена. Проанализированы особенности финансов транспортных предприятий по сравнению с другими отраслями, источники формирования финансовых ресурсов городского общественного транспорта, а также ключевые характеристики финансовой деятельности метрополитена, включая высокую капиталоемкость, значительные эксплуатационные расходы, ограниченность тарифных доходов, возрастающую роль нетарифных доходов, высокий уровень государственного участия и развитие цифровых систем финансового управления. На основе сравнительного анализа теоретических подходов зарубежных, ученых стран СНГ и Узбекистана представлены авторские подходы и практические рекомендации, направленные на повышение эффективности финансовой деятельности метрополитена.

Ключевые слова: транспортные финансы, финансовая эффективность, метрополитен, тарифная политика, субсидии, нетарифные доходы, государственно-частное партнёрство, инвестиции, цифровые платёжные системы, финансовая устойчивость.

KIRISH

Mamlakatimizda iqtisodiyot va savdo aloqalari yildan-yilga rivojlanib, aholi daromadlari hamda hududlarning turizm salohiyati ortib bormoqda. Prezidentimiz temir yo'l va aviatsiya sohasidagi davlat kompaniyalarida transformatsiya jarayonlariga bag'ishlangan taqdimotda: “2030-yilga borib, yalpi ichki mahsulotimiz hajmini 200 milliard dollarga yetkazish maqsadini qo'ydik. Shuning uchun transport «arteriya»lariga alohida ahamiyat

berishimiz kerak”, – deb ta’kidladi¹.

Darhaqiqat, transport sohasi milliy iqtisodiyotning strategik ahamiyatga ega tarmoqlaridan biri bo’lib, uning barqaror va samarali faoliyat yuritishi mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirish hamda aholi va tadbirkorlik sub’yektlarining transport xizmatlariga bo’lgan ehtiyojini to’liq qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Transport sohasida moliyaviy faoliyat transport xizmatlarini ko’rsatish, infratuzilmani rivojlantirish va tizimning barqaror ishlashini ta’minlash uchun pul mablag’lari fondlarini shakllantirish, taqsimlash hamda ulardan foydalanish jarayonidir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida transport korxonalarining moliyaviy faoliyati nafaqat xizmat ko’rsatish jarayonini moliyalashtirish, balki investitsiyalarni jalb qilish, moliyaviy barqarorlikni ta’minlash, resurslardan oqilona foydalanish hamda raqobat muhitida ustunlikka erishish kabi vazifalarni ham qamrab oladi. Shu bois transport sohasida, xususan, Toshkent metropoliteni faoliyatida moliyaviy munosabatlarning iqtisodiy mazmunini chuqur tadqiq etish va moliyaviy samaradorlikni oshirish yo’llarini asoslash dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Transport sohasida moliyaviy faoliyat masalalari xorijiy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlarida keng yoritilgan. J. Gómez-Ibáñez o’zining *Regulating Infrastructure* asarida metro va temir yo’l kabi tabiiy monopoliya xususiyatiga ega infratuzilma tarmoqlarida tariflarni tartibga solish, davlat va xususiy sektor o’rtasidagi shartnomaviy munosabatlar hamda subsidiyalash mexanizmlarining moliyaviy samaradorlikka ta’sirini asoslab bergan [3]. E. Verhoef transport xarajatlarini iqtisodiy baholash, tariflarni ijtimoiy xarajatlar asosida belgilash hamda transportda narx siyosatining resurslardan samarali foydalanishga ta’sirini tadqiq etgan [4].

C. Winston ilmiy izlanishlarida transport korxonalarida raqobat muhitini shakllantirish, davlat tomonidan tartibga solishning samaradorligi va uning moliyaviy natijalarga ta’siri masalalarini o’rgangan [5]. A. Smith esa temir yo’l transporti xarajatlari, samaradorlik va benchmarking usullari bo’yicha tadqiqotlar olib borib, transport korxonalari faoliyatini qiyosiy baholashning ilmiy-uslubiy asoslarini ishlab chiqqan [6]. Mazkur yondashuvlar metropoliten faoliyatida xarajatlarni boshqarish hamda samaradorlikni xalqaro mezonlar asosida baholashda muhim nazariy asos bo’lib xizmat qiladi.

MDH olimlaridan N. P. Teryoshina transport iqtisodiyoti va temir yo’llarda xarajatlarni boshqarish hamda tarif siyosatini takomillashtirish masalalarini tadqiq etgan [7]. V. G. Galaburda yagona transport tizimi doirasida transport turlarining o’zaro hamkorligi, yuk va yo’lovchi tashish samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlarini asoslagan [8]. O’zbekistonlik olimlardan Sh. Sh. Shodmonov iqtisodiyot nazariyasi doirasida xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotdagi o’rni va qiymat yaratish jarayonidagi ishtirokini yoritgan [9], A. Vahobov esa davlat moliyasi, budget siyosati hamda investitsiyalarni moliyalashtirish masalalarini tadqiq etib, davlat ishtirokidagi korxonalarni moliyaviy qo’llab-quvvatlash mexanizmlarini asoslagan [10]. Q. Haqberdiyev temir yo’l transportini moliyalashtirish va investitsiya jarayonlarini takomillashtirish yo’nalishida ilmiy izlanishlar olib borgan.

Shuningdek, L. N. Krasavina ilmiy izlanishlarida transport sohasini moliyalashtirish mexanizmlari, valyuta-kredit munosabatlari va investitsiya oqimlarini boshqarish masalalariga e’tibor qaratgan. V. A. Persianov transport tizimlarini iqtisodiy rivojlantirish, A. G. Kudryavtsev transport logistikasi va iqtisodiyoti, M. N. Lapidus esa temir yo’l iqtisodiyoti hamda raqamli transformatsiya yo’nalishlarida tadqiqotlar olib borgan. Mazkur ilmiy maktab vakillarining ishlari transport korxonalarida xarajatlar hisobini tashkil etish, tarif siyosatini asoslash hamda moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirishning uslubiy asoslarini boyitgan.

Yuqoridagi ilmiy qarashlarni umumlashtirgan holda shuni ta’kidlash lozimki, transport sohasida moliyaviy faoliyat masalalari yetarli darajada o’rganilgan. Shu bilan birga, metropoliten kabi kapital sig’imi yuqori bo’lgan shahar transporti korxonalarida moliyaviy samaradorlikni oshirish masalalari, xususan, Toshkent metropoliteni misolida kompleks yondashuv asosida tadqiq etilishi ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur holat tadqiqot mavzusining dolzarbligi, ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyatini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida O’zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari, transport sohasini rivojlantirishga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar hamda mavzuga oid xorijiy, MDH va mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy-nazariy qarashlari qiyosiy va tanqidiy tahlil qilindi. Tadqiqot davomida umumiy iqtisodiy usullar bilan bir qatorda tizimli tahlil, umumlashtirish, abstrakt-mantiqiy fikrlash, tarkibiy tahlil, guruhlash va grafik

¹ Prezident Shavkat Mirziyoyev 2024 yil 26 noyabr kuni temir yo’l va aviatsiya sohasidagi davlat kompaniyalarida transformatsiya jarayonlarining borishiga oid taqdimot bilan tanishdi.

usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Transport sohasida moliyaviy faoliyatning iqtisodiy mazmuni bir qator muhim jihatlarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, transport ishlab chiqarish sohasi bo'lsa-da, yangi moddiy buyum yaratmaydi — uning mahsuloti yo'lovchi va yuklarni bir joydan ikkinchi joyga ko'chirish jarayonining o'zidir. Ikkinchidan, transport xizmatini oldindan ishlab chiqarib, omborda saqlab bo'lmaydi, shu sababli moliyaviy tushumlar bevosita xizmat ko'rsatilgan vaqtda shakllanadi. Uchinchidan, yuk tashish jarayonida transport xarajatlari tashilayotgan tovarning tannarxini oshiradi va uning yakuniy iste'mol qiymatiga qo'shiladi. Mazkur xususiyatlar transport korxonalarida moliyaviy oqimlarni rejalashtirish va boshqarishga alohida yondashuvni taqozo etadi.

Transport milliy iqtisodiyotning "qon tomiri" vazifasini bajarib, ishlab chiqarish, savdo va iste'mol jarayonlarini yaxlit tizimga birlashtiradi. Transport xizmatlari yalpi ichki mahsulotni shakllantirishda bevosita ishtirok etadi, hududlarning iqtisodiy integratsiyasini ta'minlaydi hamda mehnat resurslarining hududiy harakatchanligini oshiradi. Yirik shaharlarda esa jamoat transporti, ayniqsa, metropoliten aholining kundalik harakatlanish ehtiyojini qondirish, yo'l tirbandliklarini kamaytirish va ekologik muhitni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois metropoliten faoliyatining moliyaviy samaradorligi nafaqat korxona darajasidagi, balki butun shahar iqtisodiyoti miqyosidagi masala sifatida qaralishi lozim.

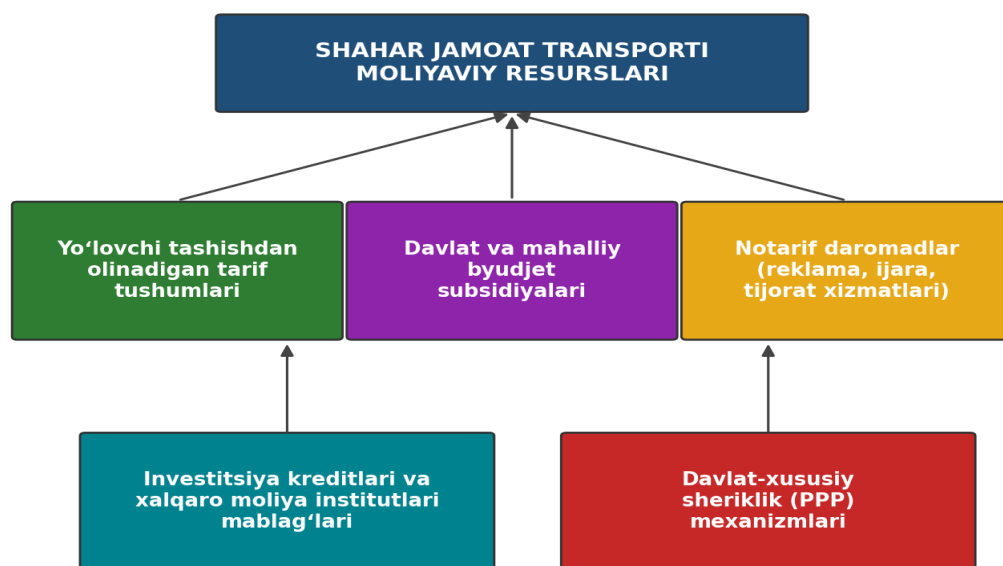
Moliyaviy faoliyat iqtisodiy kategoriya sifatida yalpi ichki mahsulot va milliy daromadni shakllantirish, taqsimlash hamda qayta taqsimlash jarayonida yuzaga keladigan pul munosabatlari tizimini ifodalaydi. Korxona darajasida esa moliyaviy faoliyat pul mablag'larini shakllantirish, ulardan samarali foydalanish, moliyaviy natijalarni boshqarish, likvidlik va to'lov qobiliyatini ta'minlash, investitsiya va innovatsion faoliyatni moliyalashtirish bilan bog'liq munosabatlarni o'z ichiga oladi. Transport korxonalari moliyasi transport xizmatlarini ko'rsatuvchi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslarini shakllantirish, taqsimlash va ulardan foydalanish jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar majmui bo'lib, u transport tizimining barqaror faoliyat yuritishini ta'minlovchi muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi.

Transport sohasi moliyasi boshqa tarmoqlardan quyidagi jihatlari bilan farqlanadi: asosiy fondlarning yuqori qiymati va kapital sig'imdorligi; doimiy xarajatlar ulushining kattaligi; investitsiyalarning uzoq muddatda qoplanishi; daromadlarning mavsumiy va ijtimoiy omillarga bog'liqligi hamda davlat tomonidan tartibga solinadigan tariflarning mavjudligi. Shahar jamoat transporti, xususan, metropoliten faoliyatida mazkur xususiyatlar yanada yaqqol namoyon bo'ladi.

Transport tizimining moliyaviy faoliyati bir qator o'ziga xos jihatlarga ega. Avvalo, tariflar davlat tomonidan ijtimoiy siyosat doirasida tartibga solinishi sababli korxonalarning narx belgilash imkoniyatlari muayyan darajada cheklangan bo'lib, daromadlar hajmi ko'p jihatdan ma'muriy qarorlarga bog'liq bo'ladi. Shuningdek, yo'lovchilar oqimining kun, hafta va mavsum davomida notekis taqsimlanishi daromadlarning o'zgaruvchanligini keltirib chiqaradi. Xarajatlarning asosiy qismi esa doimiy xususiyatga ega bo'lib, tashish hajmidan qat'i nazar amalga oshiriladi. Bundan tashqari, transport xizmatlarining ijtimoiy funksiyasi — aholining harakatlanish huquqini ta'minlash — tijorat samaradorligi bilan ijtimoiy maqsadlar o'rtasidagi muvozanatni saqlashni taqozo etadi. Aynan shu jihatlarda transport korxonalarida moliyaviy rejalashtirish tizimini yuqori darajada tashkil etishni talab qiladi.

Shahar jamoat transporti moliyaviy resurslarining shakllanish manbalari 1-rasmda keltirilgan.

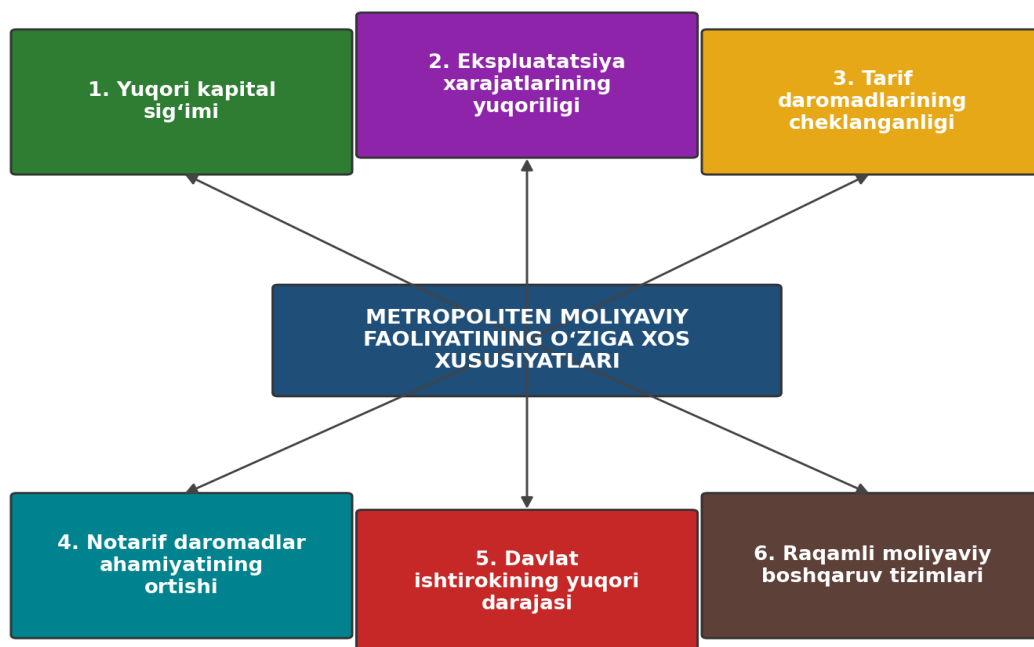

1-rasm. Shahar jamoat transporti moliyaviy resurslarining shakllanish manbalari²

1-rasmdan ko'rinib turibdiki, shahar jamoat transportining moliyaviy resurslari beshta asosiy manba hisobiga shakllanadi. Tarif tushumlari asosiy manba bo'lsa-da, ijtimoiy ahamiyatga ega tariflar sharoitida ular ekspluatatsiya xarajatlarini to'liq qoplash imkonini har doim ham bermaydi. Shu bois byudjet subsidiyalari, notarif daromadlar — reklama, ijara va tijorat xizmatlaridan olinadigan tushumlar, investitsiya kreditlari hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning muhim qo'shimcha manbalari hisoblanadi. Shahar jamoat transporti moliyaviy boshqaruvining asosiy vazifalari sifatida daromadlar va xarajatlarni muvozanatlashtirish, subsidiyalardan maqsadli foydalanish, investitsiya loyihalarini samarali moliyalashtirish hamda moliyaviy risklarni boshqarishni ko'rsatish mumkin.

Toshkent metropoliteni misolida olib borilgan tadqiqotlar metropoliten moliyaviy faoliyatining oltita o'ziga xos xususiyatini ajratib ko'rsatish imkonini berdi (2-rasm).

2-rasm. Metropoliten moliyaviy faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari³

² Muallif ishlanmasi.

³ Muallif ishlanmasi.

Birinchi xususiyat — yuqori kapital sig'imidir. Metropoliteni qurish va kengaytirish yirik kapital qo'yilmalarni talab etadi. Xususan, tunnellar qurilishi, stansiyalar, harakat tarkibi, signalizatsiya va energetika tizimlarini barpo etish uzoq muddatli hamda katta hajmdagi investitsiyalarni talab qiladi. Ikkinchi xususiyat — ekspluatatsiya xarajatlarining yuqoriligidir. Elektr energiyasi, harakat tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish, xavfsizlik tizimlarini saqlash hamda malakali xodimlar mehnatiga haq to'lash bilan bog'liq xarajatlar doimiy xususiyatga ega bo'lib, yo'lovchilar oqimidan qat'i nazar amalga oshiriladi. Uchinchi xususiyat — daromadlarning muayyan darajada cheklanganligidir. Tariflar ijtimoiy siyosat doirasida davlat tomonidan tartibga solinishi sababli tarif tushumlari har doim ham xarajatlarni to'liq qoplash imkonini bermaydi.

Jahon amaliyoti ham mazkur xulosani tasdiqlaydi. Dunyoning aksariyat yirik shaharlarida metropolitenlarning tarif tushumlari ekspluatatsiya xarajatlarni to'liq qoplash uchun yetarli bo'lmaydi, moliyaviy barqarorlik esa davlat subsidiyalari hamda notarif daromadlar hisobiga ta'minlanadi. Shu sababli rivojlangan mamlakatlar metropolitenlari daromadlar tarkibini diversifikatsiya qilish, jumladan, stansiyalar va vagonlarda reklama joylashtirish, savdo maydonlarini ijaraga berish hamda ko'chmas mulkni rivojlantirish loyihalarida ishtirok etish orqali tarif tushumlariga bog'liqlikni izchil kamaytirib bormoqda. Mazkur tajriba Toshkent metropoliteni uchun ham muhim yo'naltiruvchi ahamiyatga ega.

To'rtinchi xususiyat — notarif daromadlar ahamiyatining ortib borishidir. Jahon amaliyotida metropolitenlar reklama joylashtirish, savdo maydonlarini ijaraga berish va telekommunikatsiya infratuzilmasidan foydalanish kabi qo'shimcha daromad manbalarini faol rivojlantirmoqda. Beshinchi xususiyat — davlat ishtirokining yuqori darajasidir. Metropoliten strategik va ijtimoiy ahamiyatga ega obyekt sifatida davlat tomonidan subsidiyalanadi hamda investitsiya dasturlari orqali qo'llab-quvvatlanadi. Oltinchi xususiyat — raqamli moliyaviy boshqaruv tizimlarining rivojlanishidir. Elektron to'lov tizimlari, transport kartalari va QR to'lovlarning joriy etilishi daromadlarni hisobga olish shaffofligini oshirib, moliyaviy rejalashtirish sifatini yaxshilamoqda.

Toshkent metropolitenida ham so'nggi yillarda raqamli to'lov vositalari — transport kartalari, bank kartalari orqali kontaktsiz to'lovlar hamda QR-kod asosidagi to'lovlar keng joriy etildi. Bu, bir tomondan, yo'lovchilar uchun qulaylik yaratib, yo'lovchilar oqimining oshishiga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, daromadlarning to'liq va shaffof hisobga olinishini ta'minlab, naqd pul aylanmasi bilan bog'liq risklarni kamaytiradi. Shuningdek, raqamli tizimlar orqali to'planadigan ma'lumotlar yo'lovchilar oqimini soatlar, kunlar va stansiyalar kesimida tahlil qilish hamda shu asosda harakat jadvali va xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi. Xorijiy va mahalliy olimlarning transport moliyasi bo'yicha asosiy ilmiy yo'nalishlari 1-jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval

Transport sohasida moliyaviy faoliyat bo'yicha ilmiy yondashuvlarning qiyosiy tavsifi⁴

Olimlar	Ilmiy yondashuvning asosiy mazmuni
J. Gómez-Ibáñez	Infratuzilma tarmoqlarida tariflarni tartibga solish, davlat-xususiy sheriklik shartnomalari va subsidiyalash mexanizmlari
E. Verhoef	Transport xarajatlarini iqtisodiy baholash hamda tariflarni ijtimoiy xarajatlar asosida belgilash
C. Winston	Transport sohasida raqobat muhitini shakllantirish va davlat tomonidan tartibga solish samaradorligi
A. Smith	Temir yo'l xarajatlari, samaradorlik va benchmarking usullari asosida qiyosiy baholash
N. P. Teryoshina, V. G. Galaburda	Transport iqtisodiyoti, xarajatlarni boshqarish va yagona transport tizimi samaradorligi
A. Vahobov, Sh. Sh. Shodmonov, Q. Haqberdiyev	Davlat moliyasi, budget siyosati, xizmatlar sohasi iqtisodiyoti hamda transportni moliyalashtirish mexanizmlari

Transport korxonalari o'z faoliyatini asosan quyidagi manbalar hisobidan moliyalashtiradi: xizmatlar ko'rsatishdan olinadigan daromadlar, budget subsidiyalari va transfertlar, bank kreditlari hamda obligatsiya zayomlari, xalqaro moliya institutlarining maqsadli kreditlari, shuningdek, davlat-xususiy sheriklik doirasida jalb etilgan xususiy investitsiyalar. Zamonaviy iqtisodiyotda davlat-xususiy sheriklik (Public-Private Partnership) mexanizmlarining keng qo'llanilishi moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish imkonini bermoqda. Mazkur mexanizm orqali davlat budjeti yukini maqbullashtirish hamda xususiy kapitalni transport infratuzilmasiga jalb qilish imkoniyatlari kengaymoqda.

Shahar jamoat transporti moliyaviy boshqaruvining asosiy vazifalari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin: daromadlar va xarajatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash; budget subsidiyalaridan maqsadli va samarali foydalanish; tarif siyosatini ijtimoiy himoya talablari bilan uyg'unlashtirish; investitsiya loyihalarini moliyalashtirish manbalarini optimallashtirish; moliyaviy risklarni aniqlash va boshqarish hamda moliyaviy hisobot va nazorat tizimining shaffofligini ta'minlash. Mazkur vazifalarning kompleks hal etilishi transport

4 Muallif ishlanmasi.

korxonasining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va xizmatlar sifatini izchil oshirishga xizmat qiladi.

Transport tashkilotlari moliyaviy barqarorligining muhim ko'rsatkichlaridan biri likvidlik va to'lov qobiliyatidir. Korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishi, aylanma mablag'larning yetarli darajasini saqlashi hamda kreditorlik qarzlari samarali boshqarishi uning bozordagi raqobatbardoshligini belgilaydi va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. O'zbekistonda transport sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar — temir yo'l, avtomobil, metro, aviatsiya va logistika sohalarida investitsiya dasturlarining amalga oshirilishi, raqamli boshqaruv tizimlarining joriy etilishi hamda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning kengayishi — transport tashkilotlarining moliyaviy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, transport tashkilotlarida moliyaviy rejalashtirishning zamonaviy usullarini qo'llash — budjetlashtirish, xarajatlar markazlari bo'yicha hisob yuritish, investitsiya loyihalarini moliyaviy baholash (sof joriy qiymat, ichki daromadlilik me'yori) hamda ssenariy tahlili — boshqaruv qarorlarining asoslanganlik darajasini oshiradi. Metropoliten kabi yirik infratuzilma korxonalarida moliyaviy rejalashtirish uzoq muddatli investitsiya sikllari bilan uyg'unlashtirilishi, ya'ni joriy moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda 10–15-yillik istiqboldagi kapital ta'mirlash, harakat tarkibini yangilash va liniyalarni kengaytirish xarajatlari ham hisobga olinishi lozim. Aynan shunday strategik yondashuv moliyaviy resurslarning uzluksizligini hamda investitsiya dasturlarining barqaror moliyalashtirilishini ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, transport sohasida moliyaviy faoliyat milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim iqtisodiy kategoriya bo'lib, uning asosiy mazmuni moliyaviy resurslarni shakllantirish, taqsimlash va samarali boshqarish orqali transport xizmatlarining uzluksizligini ta'minlashdan iborat. Transport sohasining kapital sig'imdorligi, yuqori doimiy xarajatlari, investitsiyalarga bo'lgan ehtiyoji, uzoq muddatli moliyalashtirish talablari hamda yuqori moliyaviy risklari mazkur tarmoq moliyaviy faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydi.

Toshkent metropoliteni misolida o'tkazilgan tahlil metropoliten moliyaviy faoliyatining oltita asosiy xususiyati — yuqori kapital sig'imi, ekspluatatsiya xarajatlarining yuqoriligi, tarif daromadlarining cheklanganligi, notarif daromadlar ahamiyatining ortib borishi, davlat ishtirokining yuqori darajasi hamda raqamli moliyaviy boshqaruv tizimlarining rivojlanishi — uning moliyaviy strategiyasini belgilovchi muhim omillar ekanligini ko'rsatdi. Metropoliten moliyaviy faoliyati samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, notarif daromadlarni diversifikatsiya qilish, ya'ni stansiyalarda reklama maydonlarini raqobatli asosda joylashtirish, savdo va xizmat ko'rsatish maydonlarini ijaraga berish hamda telekommunikatsiya infratuzilmasidan tijorat maqsadlarida foydalanish orqali tarif tushumlariga bog'liqlikni kamaytirish lozim.

Ikkinchidan, tarif siyosatini takomillashtirish, ya'ni yo'lovchilar oqimi tahlili asosida moslashuvchan tarif tizimlarini (vaqt bo'yicha differensiyalangan tariflar, abonement va chegirma dasturlari) joriy etish hamda ijtimoiy imtiyozlarni manzilli subsidiyalash mexanizmiga bosqichma-bosqich o'tkazish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, ya'ni yangi liniyalar qurilishi, stansiyalarni modernizatsiya qilish va harakat tarkibini yangilash loyihalariga xususiy kapitalni jalb qilish orqali budjet yukini maqbullashtirish zarur.

To'rtinchidan, xarajatlarni boshqarish tizimini takomillashtirish, ya'ni energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, texnik xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirish hamda xalqaro benchmarking usullari asosida samaradorlikni muntazam baholab borish maqsadga muvofiq.

Beshinchidan, raqamli moliyaviy boshqaruvni rivojlantirish, ya'ni elektron to'lov tizimlarini yanada kengaytirish, daromadlar monitoringining avtomatlashtirilgan tizimlarini joriy etish hamda moliyaviy rejalashtirishda katta ma'lumotlar tahlilidan foydalanishni kengaytirish lozim.

Ushbu takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi Toshkent metropoliteni moliyaviy faoliyati samaradorligini oshirishga, davlat resurslaridan oqilona foydalanishga hamda transport xizmatlari sifati va raqobatbardoshligini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi PF–60-son Farmoni: <https://lex.uz/docs/-5841063>
2. Gómez-Ibáñez J. A. *Regulating Infrastructure: Monopoly, Contracts, and Discretion*. – Cambridge : Harvard University Press, 2003. – 448 p.
3. Verhoef E. *The Economics of Regulating Road Transport*. – Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 1996. – 272 p.
4. Winston C. *Government Failure versus Market Failure: Microeconomic Policy Research and Government Performance*.

- Washington, DC : Brookings Institution Press, 2006. – 130 p.
5. Smith A. S. J. The Application of Stochastic Frontier Panel Models in Economic Regulation: Experience from the European Rail Sector // *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*. – 2012. – Vol. 48, No. 2. – P. 503–515.
  6. Терёшина Н. П. и др. *Экономика железнодорожного транспорта*. – М. : УМЦ ЖДТ, 2012. – 536 с.
  7. Галабурда В. Г. *Единая транспортная система*. – М. : Транспорт, 1996. – 295 с.
  8. Shodmonov Sh. Sh., G'afurov U. V. *Iqtisodiyot nazariyasi : darslik*. – T. : Iqtisod-Moliya, 2010. – 728 b.
  9. Vahobov A. V., Malikov T. S. *Moliya : darslik*. – T. : Noshir, 2012. – 712 b.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100